

prawo cywilne

- obok prawa konstytucyjnego, finansowego, karnego itd., tworzy system prawa polskiego
- jest to zespół norm regulujących
- stosunki majątkowe i niektóre stosunki osobiste pomiędzy równorzędnymi podmiotami
- Charakteryzuje się dwiema podstawowymi cechami:
  1. Reguluje stosunki o charakterze majątkowym,
- Stosunki regulowane przez te prawo odznaczają się prawną równorzędnością stron

stosunki cywilnoprawne

- to zachodzące pomiędzy
- równorzędnymi prawnie stronami
- stosunki społeczne
- na tle majątkowym
- i nieliczne stosunki osobiste, regulowane przez normy prawa cywilnego

elementy stosunku cywilnoprawnego

- podmioty stosunku,
- przedmiot stosunku
- uprawnienia wynikające ze stosunku,
- obowiązki wynikające ze stosunku

Podmiotami (stronami) stosunków cywilnoprawnych

- mogą być
- osoby fizyczne
- i osoby prawne
- w każdym stosunku występują przynajmniej dwa podmioty
- niekiedy prawa wynikające ze stosunku prawnego związane są z konkretnym podmiotem i tylko on może z nich korzystać.
- Prawa te nazywamy prawami niezbywalnymi
prawo dożywocia, prawo pierwokupu

przedmiotem stosunku cywilnoprawnego

- jest zarówno
- **zachowanie** ludzi i innych podmiotów wobec drugiej strony stosunku prawnego,
- jak i **obiekty materialne i niematerialne**, których to zachowanie dotyczy

uprawnienia wynikające ze stosunku

- Przynajmniej jednemu z podmiotów stosunku cywilnoprawnego przysługuje prawo domagania się od drugiego podmiotu określonego zachowania

Przykład - wykonanie zamówionego dzieła

Jest to prawo podmiotowe

obowiązki wynikające ze stosunku

- Każdemu prawu podmiotowemu odpowiada ciążący na innym podmiocie obowiązek.
- W niektórych stosunkach cywilnoprawnych, w szczególności zobowiązaniowych, podmiot jest ściśle określony, jest nim konkretny dłużnik.
- W innych, regulowanych przez prawo rzeczowe, obowiązek wyznaczonego postępowania obarcza wszystkich, np. obowiązek poszanowania cudzej własności

osoby fizyczne

- to ludzie
- tylko oni mogą być podmiotami prawa, zwanymi osobami fizycznymi.
- człowiek jest podmiotem prawa dlatego, że prawo polityczne (np. konstytucja) tę podmiotowość prawną mu nadaje.
- obecnie ma każdy, prawo poszczególnych państw ustala, kiedy osoby fizyczne podmiotowość uzyskują i jak długo ona trwa. prawie wszystkie ustawodawstwa przyznają tę podmiotowość od chwili urodzenia się dziecka

osoba fizyczna według k.c.

- osobą fizyczną jest osoba z chwilą swojego przyjścia na świat
- każdy człowiek ma zdolność prawną
- i zdolność do czynności prawnych

- Przez urodzenie osoba fizyczna nabywa zdolność prawną, czyli zdolność do bycia podmiotem praw i obowiązków /art. 8/

- Zdolność prawna kończy się w sytuacjach określonych w art.922 /śmierć/ i art. 29 i 30 /uznanie za zmarłego/

zdolność prawna osób fizycznych

- możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków z zakresu prawa cywilnego.
- nie można w drodze czynności prawnej ograniczyć, ani wyłączyć zdolności prawnej
- każdy człowiek w chwili urodzeni ma zdolność prawną.
- *Nasciturus* tzn. mający się urodzić
- posiadanie zdolności prawnej oznacza możliwość posiadania praw i obowiązków wynikających z prawa cywilnego,
- oznacza, że człowiek może być właścicielem rzeczy, może zawierać umowy, ponosić odpowiedzialność materialną

każdemu przysługuje zdolność prawna w takim samym zakresie

- wszyscy ludzie w równej mierze mogą być podmiotami cywilnych praw i obowiązków dostępnych wedle obowiązującego systemu prawnego dla osób fizycznych.
- zdolność fizyczna ustaje zawsze w chwili śmierci

zdolność do czynności prawnych

- to zdolność do nabywania praw
- zaciągania zobowiązań za pomocą czynności prawnych.
- Przewidziane są trzy możliwe sytuacje, w których osoba fizyczna:
  - ma pełną zdolność do czynności prawnych,
  - ma ograniczoną zdolność do czynności prawnych,
  - nie ma zdolności do czynności prawnych

pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania
pełnoletności

- pełną zdolność do czynności prawnych osiąga człowiek z chwilą ukończenia 18 lat
- wcześniej może uzyskać pełnoletność kobieta
- pod warunkiem, że ukończyła 16 lat, która za zezwoleniem sądu wyszła za mąż

ograniczona zdolność do czynności prawnych

- osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem
- czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności do czynności prawnych, jest nieważna.
- Jednakże gdy osoba niezdolna do czynności prawnych zawarła umowę należącą do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, umowa taka staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że pociąga za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnych

wyjątki

- brak zdolności do czynności prawnych – tylko co do niektórych praw i obowiązków- np. osoba fizyczna nie mająca pełnej zdolności do czynności prawnych nie może być podmiotem władzy rodzicielskiej opiekunem, kuratorem.
- wiek- tylko wtedy gdy ustawa uzależnia nabycie praw lub zaciąganie zobowiązań od przekroczenia pewnej granicy wieku (pełnoletniość).
- ubezwłasnowolnienie- całkowite- nie ma zdolności prawnej zakresie zawarcia związku małżeńskiego, częściowe lub całkowite- wykonywanie władzy rodzicielskiej lub opiekuna.
- choroba psychiczna i niedorozwój umysłowy- mają wpływ na ubezwłasnowolnienie a tym samym nie mogą zawrzeć związku małżeńskiego.
- obywatelstwo- nabywanie nieruchomości przez cudzoziemców- tylko za zezwoleniem Ministra SWiA

brak zdolności do czynności prawnych

- Nie mają zdolności do czynności prawnych osoby, które nie ukończyły 13 lat oraz osoby całkowicie ubezwłasnowolnione.
- Nie mogą one w sposób ważny i prawny skutecznie zawierać żadnych umów ani dokonywać jednostronnych czynności prawnych, robią to za nich przedstawiciele ustawowi.
- Czynność prawna takiej osoby jest nieważna.
- Osoby fizyczne mogą być częściowo lub całkowicie pozbawione zdolności do czynności prawnych na mocy orzeczenia sądu wojewódzkiego w składzie trzech sędziów zawodowych

ubezwłasnowolnienie

- Sąd może wydać postanowienie o całkowitym ubezwłasnowolnieniu,
- jeżeli człowiek wskutek
- choroby psychicznej,
- niedorozwoju umysłowego
- albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem

cechy osoby fizycznej

- nazwisko i imię
- są to cechy indywidualizujące osobę fizyczną i odróżniające ją od innych osób

osoby prawne

- jest to sztuczny twór utworzony przez grupę ludzi posiadających wspólne cele, dążących do tych samych celów oraz działający wedle określonych reguł prawnych określających
  - strukturę wewnętrzną,
  - kompetencje,
  - stosunki zewnętrzne

definicja osoby prawnej

- osobę prawną można określić jako trwałe zespolenie ludzi i środków materialnych w celu realizacji określonych zadań, wyodrębnione w postaci jednostki organizacyjnej wyposażonej przez prawo (przepisy prawa cywilnego) w osobowość prawną
- taka jednostka organizacyjna ma wtedy pełnię podmiotowości prawnej, w szczególności nabywa zdolność prawną oraz zdolność do czynności prawnych

cechy osoby prawnej

- do typowych cech osoby prawnej zalicza się:
- strukturę organizacyjną wyposażoną w organy, działające za osobę prawną,
- posiadanie odrębnego majątku,
- zdolność bycia podmiotem praw (w tym prawa podejmowania działalności we własnym imieniu i na własny rachunek) i obowiązków,
- zdolność procesową
- odpowiedzialność własnym majątkiem za zobowiązania

osoba prawna

- jest nią
- Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne
-
- osobą prawną jest jednostka organizacyjna,
- której ustawa ją tworząca nadaje osobowość prawną uzależniając nabycie osobowości prawnej w dacie wpisu do rejestru,
- a traci tę osobowość w dacie wykreślenia z rejestru /KRS/ - art. 37

osoba prawna podlega rejestracji sądowej

- jej istnienie zależy od rejestracji, i wraz z wykreśleniem z rejestru funkcjonowanie osoby prawnej ustaje,
- dopuszczalna jest natomiast sytuacja, że osoby fizyczne zanim jeszcze założą osobę prawną, zaciągają zobowiązania na jej rachunek np. założenie biura

każda osoba prawna

- wyposażona jest w zdolność prawną
- posiada określone prawa i obowiązki, które nabywa i zbywa we własnym imieniu.
- Ma odrębny od innych osób prawnych i fizycznych majątek.
- osoby prawne odpowiadają swoim majątkiem za niewykonanie zobowiązań

mogą pozywać i być pozywane do sądu

- zgodnie z przyjętym w Polsce tzw. normatywnym typem regulacji,
- system prawny nie określa ogólnych cech, jakim odpowiadać muszą jednostki organizacyjne,
- by miały przymiot osób prawnych,
- lecz wskazuje z nazwy typy lub indywidualne organizacje, które wyposaża w osobowość prawną

zdolność do czynności prawnych

- osoby prawne mają
- zdolność do czynności prawnych
- z chwilą powstania do chwili likwidacji,
- z tym jednak że osoba prawna działa przez swe organy w sposób przewidziany w ustawach i opartym na ich statucie

jednostka organizacyjna

- jest nią twór społeczny, prezentujący się w postaci zorganizowanej formy działalności ludzkiej, czyli realnego zjawiska
- Jednostka organizacyjna została przez normę prawną wyposażona w zdolność prawną i może być podmiotem stosunków cywilnoprawnych

ogólny podział osób prawnych przebiega następująco

- Skarb Państwa,
- państwowe osoby prawne,
- komunalne osoby prawne,
- przedsiębiorcy,
- osoby prawne typu korporacyjnego (w ich strukturze
- funkcjonują członkowie) i fundacyjnego.
- Nie jest to podział ściśle prawny, ma on raczej charakter porządkujący, nierzadko bowiem grupy te się przenikają, np. fundacja może prowadzić działalność

poza osobami prawnymi

- wyróżnić można kolejny rodzaj podmiotów prawa cywilnego, którym przysługuje w ograniczonym zakresie zdolność prawna.
- podmiotowość i ograniczoną zdolność prawną mogą mieć organizacje, którym żaden przepis osobowości prawnej nie przyznał i które z tego względu osobami prawnymi nie są
- wystarczy, że działają one legalnie i że przepisy prawne przyznają im pewne atrybuty osób prawnych
np. zdolność sądową
- Przyjmuje się, iż w przypadku takich organizacji, zdolność prawna przysługuje nie tym organizacjom, lecz ich członkom lub macierzystym osobom prawnym

rodzaje jednostek organizacyjnych

- korporacje
- fundacje
- państwowe osoby prawne- działalność oparta jest na mieniu państwowym
- komunalne osoby prawne
- osoby prawne samorządu wojewódzkiego powiatowego
- przedsiębiorca

przedsiębiorcą

- w rozumieniu ustawy jest
- osoba fizyczna,
- osoba prawna
- albo jednostka organizacyjna
- nie posiadająca osobowości prawnej,
- której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową

państwowe osoby prawne

- pojęcie dotyczy m.in.
- 1) przedsiębiorstw państwowych
- 2) jednoosobowych spółek Skarbu Państwa
- 3) banków państwowych
- 4) jednostek badawczo – rozwojowych
- 5) instytucji artystycznych
- 6) państwowych instytucji filmowych
- 7) Banku Gospodarki Żywnościowej

podział osób prawnych na dwa typy:

- Korporacja (*związek, stowarzyszenie*)
- osoba prawna, która powstaje w wyniku zorganizowania się pewnej liczby osób fizycznych, zmierzających do osiągnięcia określonych celów, przy czym osoby te stają się członkami owej organizacji (*np. Związek Harcerzy Polskich*)
- Zakład
- osoba prawna, której powstanie, cel, rodzaj i sposób działalności (czasami też likwidację) określa założyciel w statucie, ponadto niezbędnym elementem jest wyodrębnienie i przeznaczenie przez założyciela określonego majątku, stanowiącego podstawę działalności danego zakładu (*np. prywatna uczelnia*)

różnice

- korporacja jest zbiorowością osób fizycznych;
- zakłady służą zaspokajaniu potrzeb osób trzecich, korzystających z usług zakładu
- skład członków korporacji można dokładnie określić liczbowo, a nawet imiennie;
- krąg osób korzystających z i mogących korzystać z zakładu nie jest oznaczony
- członkowie korporacji decydują o jej celach i działalności (walne zgromadzenie)
- cel, rodzaj i sposób działalności zakładu określa jego założyciel

dobra osobiste

- osoba prawna ma też dobra osobiste, odpowiednio rozumiane jak osoby fizycznej.
- nie podlega ochronie prawnej jej np. zdrowie, czy cześć po osobie zmarłej. Może natomiast chronić swój wizerunek, czy tajemnicę korespondencji

ogólne reguły dotyczące osób prawnych

- określa kodeks cywilny
- zgodnie z nim powstanie, ustrój i istnienie osób prawnych precyzują właściwe przepisy.
- zapis taki stanowi odesłanie do różnego rodzaju ustaw, które
- albo regulują funkcjonowanie pewnego typu osób prawnych

stowarzyszenia, szkoły wyższe

- albo uchwalane są dla indywidualnie określonych osób prawnych

np. Polski Czerwony Krzyż

statut

- w wypadkach i w zakresie przewidzianych w tych ustawach ,
- organizacje i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut,
- który jest typowym i najczęściej obowiązującym uzupełnieniem ustawowej regulacji funkcjonowania osób
- prawnych.
- statut określa przede wszystkim kwestie obszaru i sposobu działania oraz kompetencje organów osoby prawnej

uregulowania statutu

- mają też duże znaczenie dla rozpoznania zakresu działalności danej osoby prawnej, tzn. określenia celów jej funkcjonowania i sposobów ich realizacji.
- Funkcję informacyjną, obok ewidencyjnej, pełnią
- rejestry osób prawnych

w imieniu osoby prawnej

- działa odpowiedni organ,
- a ściślej określone osoby,
- których działania, podjęte w określonych warunkach (tzn. w zgodzie z kompetencjami przypisanymi w ustawie i statucie),
- liczą się jako działania osoby prawnej

w przypadku, gdy dochodzi do zawarcia umowy

- przez osobę bezprawnie występującą w roli organu osoby prawnej, umowa taka jest nieważna,
- nie wywołuje skutków prawnych

odpowiedzialność

- bezpodstawne występowanie w roli organu osoby prawnej może polegać na:
  - przypisywaniu sobie tej funkcji przez kogoś, kto w ogóle takim organem nie jest
  - albo na przekroczeniu przez organ przysługujących mu kompetencji określonych w ustawie lub w statucie
- osoba taka jest zobowiązana do zwrotu tego, co otrzymała w ramach umowy
- oraz do naprawienia szkody,
- którą druga strona poniosła przez to, że zawarła umowę, nie wiedząc o braku podstaw prawnych do pełnienia przez daną osobę funkcji organu osoby prawnej

typ powstania osób prawnych

- normują przepisy prawa, zwyczajowo wyróżnia się trzy sposoby tworzenia osób prawnych:
- a) tryb erekcyjny – osoba prawna zostaje powołana mocą określonego aktu erekcyjnego organu państwa, tzn. z inicjatywy organu państwa
- b) tryb koncesyjny – z inicjatywy tzw. założyciela, na podstawie koncesji, czyli zezwolenia właściwego organu państwa
- tryb rejestracyjny (normatywny) – akt normatywny określa warunki do tego, aby powstała osoba prawna, jeśli zostają spełnione taka osoba prawna powstaje, bez potrzeby uzyskania koncesji; kontroli organów państwa podlega jedynie czy warunki ustawowe zostały spełnione

tryb erekcyjny

przy tym systemie osoba prawna powstaje z inicjatywy organu państwa.

akt prawny normatywny albo akt administracyjny staje się niezbędną przesłanką jej powstania.

np. na podstawie aktu normatywnego (ustawa z dnia 17 lutego 1990 r. o Polskiej Akademii Nauk Dz. U. Nr poz.) powstała osoba prawna — Polska Akademia Nauk.

rozporządzenie Rady Ministrów albo akt administracyjny (tzw. akt erekcyjny) powoduje powstanie przedsiębiorstwa państwowego

osobowość prawną przedsiębiorstwa te uzyskują po wpisaniu ich do rejestru

tryb koncesyjny

- osoba prawna powstanie z inicjatywy tzw. założycieli którymi mogą być osoby fizyczne lub istniejące już osoby prawne.
- warunkiem niezbędnym powstania takiej osoby prawnej jest uzyskanie zezwolenia właściwego organu na utworzenie danej osoby (koncesja).
- dopiero po uzyskaniu zgody władz publicznych na powstanie, osoby te otrzymują wraz z wpisem do rejestru, zdolność prawną

rejestracja

- w systemie normatywnym jakiś akt normatywny (najczęściej ustawa) określa w sposób generalny przesłanki jakie muszą być spełnione aby powstała osoba prawna.
- jeżeli warunki te zostaną spełnione, osoba prawna powstaje bez potrzeby uzyskiwania zezwolenia organu państwa.
- w grę wchodzić może jako warunek - wpisanie do rejestru.
- tak powstają spółki tzw. kapitałowe, akcyjne (z pewnymi wyjątkami)
- i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

nie obowiązuje generalny

- nakaz prowadzenia rejestrów dla wszystkich osób prawnych
- ale nie została nim objęta tylko mała grupa
np. kościelne osoby prawne, gminy

zgodnie z kodeksem cywilnym

- rodzaje rejestrów oraz ich organizację i sposób prowadzenia regulują odrębne przepisy.
- w przypadkach, gdy prowadzenie rejestru zostało dla danego rodzaju osób prawnych przewidziane,
- a zarazem przepisy szczególne nie stanowią inaczej,
- jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną dopiero z chwilą jej wpisania do właściwego rejestru

Krajowy Rejestr Sądowy

- w polskim prawie nie ma ogólnych
- reguł dotyczących wszystkich rejestrów
- Jednakże funkcję porządkującą
- i ujednolicającą spełnia wprowadzony ustawą z 20 sierpnia 1997 r (Dz. U. nr 121/1997, poz. 769 z późn. zm.)
- Krajowy Rejestr Sądowy

tryb likwidacji osób prawnych

kompetentne organy danej osoby prawnej same mogą powziąć decyzję o jej rozwiązaniu

ogłoszenie upadłości

upływ czasu, jeśli została ona powołana na pewien okres, do wykonania zadania

mocą kompetentnego aktu organu państwa